

نگاه مختصری بر تشکل الفبای شغنائی

اسرار

آلمان اول حمل 1390

21.03.2011

یکی از مسائلی که بطور دائم ما را می آزارد تاسف و حسرت بر گذشته است. حسرت و تاسف برگزیده روح ناامیدی را بر انسان حاکم می کند و قدرت حیات را کاهش می دهد. بهتر آنست که مسایل مربوط همگانی را در یک تفاهم وسیعتر انجام دهیم تا از حسرت و پشیمانی آینده کاسته باشیم.

دوستان محترم طوریکه قبلاً هم تذکر داده ام در ارتباط تدوین الفبای لسان شغنائی یا پامیری جرو بحث دلچسپ و با احساس مسئولیت در سایت سیمای شغنان صورت میگیرد واضح است که نشان دهنده ای احساس مسئولیت تمام دوستان و روشنفکران ما را تبارز میدهد. باید تذکردهم که من شخصاً در لسان و ادبیات آن سانیکه لازم باشد وارد نیستم و هیچگاهی ادعا نمی کنم که نظریات من باید طرف قبول همگانی واقع شود. آنچه که من از شکل تلفظ کلمات شغنائی برداشت نموده میتوانم ویا توانسته ام بشکل کوتاه در ذیل ابراز نظر مینمایم. برای لسان شغنائی هر نوع اشکالی که برای الفبا تعیین شود تلفظ و آواز های شغنائی برای آن اشکال پذیرفته شود من کدام مشکلی را در آن نمی بینم. باید تذکر بدهم که در صورت انتخاب حروف لاتین برای لسان شغنائی به نظر من سهولت های همه جانبه را در برخواهد داشت.

الفبا باید ترتیب شود، نظریات اشخاص صاحب نظر در آن باید در نظر گرفته شود، کار های انجام شده در ارتباط لسان شغنائی که در کشورهای خارج افغانستان بخصوص تاجکستان و پوهنتون های ایالات متحده امریکا انجام شده و جریان دارد نباید از نظر دور نگاه داشته شود.

در صورتیکه این امر ناگزیر باشد که بصورت حتمی در نوشتار های لسان شغنائی از الفبای فارسی کار گرفته شود در این حالت الفبای مکمل زبان فارسی بدون چون و چرا با آواز های مربوط شان از لحاظ قواعد و ساختار تشکل شان منحصیث الفبای شغنائی ثبت میشوند. چنانچه همه دوستان قلم بدست ما تا کنون این کار را در نوشتارهای خود انجام داده اند. موضوعی که در زمینه منحصیث یک مشکل یا جنجال بر انگیز باقی مانده عبارت از آواز های خاص لسان شغنائی میباشد که باید ایجاد شوند. این آواز ها میتوانند کاملاً اشکال جدیدی باشند یا از یکی از لسان های که آواز های مشابه ویا مطابق و همسان به آن دارند استفاده شوند. و نویسندگان

قلم بدست ما زبانهای مختلف را تذکر داده اند منجمله از لسانهای پشتو، کردی، سندی، ترکی قبل از تغییر الفبا در زمان اصلاحات کمال آتا ترک در ترکیه و سایر لسان ها نام برده اند. چنانچه قسمتی از این حروف از لسان پشتو (بن خ رخ) که عین آواز را ارائه مینمایند جهت استفاده مطرح شده است. و در قسمت حرف یا آوازهای:

“v”

از حرف "ف" فارسی با سه نقطه یا چهار نقطه در بالای سر آن "ف" .

“dh”

از حرف "د" فارسی با سه نقطه در بالای سر آن "ڈ" که در لسان ها فوق الذکر مورد استفاده قرار دارد طرح نموده اند. مثلاً ڈود / دود - ڈیوداو/ دوشیدن.

“th”

از حرف **ث** فارسی یا **ت** پشتو را استعمال نموده اند مثلاً **تیر** یا **تیر** / خاکستر - **تد** یا **تد** / سوخت و یا حرف **ت** با چهار نقطه در بالای سر آن طرح شده است. برای آواز **و** (" هو " یا " نو " یا " او " یا " وؤ " یا " وؤ " هر قسمی که لازم دیده شود) مثلاً در کلمه **بؤن** (ریش) یا **جوئن** (جان) یا **خورنوئن** (شغنان) حرف **و** را با افزایش یک نقطه یا علامه یا الف کوچک در بالای سر آن ارائه شده است. در ارتباط گردان افعال و یا جمع بندی اسما حرف **ه** و **ی** طرح شده اند مثلاً در کلمات میدهند و میگیرند **ذهن** یا **زهن** / **ذین** یا **زین** و هم چنان **ذیهن** و **زیهن** مطرح شده اند. با در نظر داشت اینکه الفبای فارسی را برای لسان شغنانی انتخاب نموده ایم نکات آتی را باید در نظر گرفت :

- 1- حرف **و** یا **او** یا .. میتواند ،حرف **و** با افزایش یک نقطه یا علامه مثلاً **و** و **وؤ** و یا و با الف کوچک بالای سر آن طوریکه محترم ثابتی ارائه نموده است. و یا یک حرف دیگر.
- 2- استعمال حرف **ث** در کلمات مانند **تیر** و غیره با تلفظ فارسی آن در کلمات **نثار**، **ثور** و غیره در تصادم بوده و مشکلات را فراهم مینماید.
- 3- در ترتبات حرف **ت** پشتو به عوض آواز حرف شغنانی مثلاً در کلمه **خاکستر** **تیر** از اینکه در دیگر کلمات شغنانی این حرف مورد استعمال نیست در حالیکه این تلفظ را برایش انتخاب نمایند میتواند مورد استعمال قرار بگیرد. ولی در صورتیکه حرف **ت** با یک نقطه و یا چهارنقطه انتخاب شود بهتر خواهد بود.
- 4- استعمال حرف **ه** در گردان افعال و یا جمع بندی اسم به تنهایی تلفظ مکمل کلمه مورد نظر را ارائه نمی کند مثلاً در این حالت **ژاو** (گاو ماده) - **ژاوهن** در صورتیکه در کلمه **ی**، مذکور برای حرف **ه** از کسره کار گرفته شود در آن صورت میتوانیم با این تلفظ نوشته فوق را **ژاون** هم نوشته کنیم. و ضرورتی به حرف **ه** نخواهد بود. البته حرف **ی** (هر نوع که باشد) هم به تنهایی که **ژاوین** شود با تلفظ واقعی کلمه وفق ندارد. باید متوجه شویم که در کلمه

ی جمع ژاو هم حرف ه و هم حرف ی بصورت نرم یا خفیف محسوس استند پس بهتر است که ژاو هین یا ژاوین نوشته شود. یا یک حرف جدا برایش تعیین گردد.

5 - در تدوین الفبای شغنائی باید تلاش شود که یک حرف به دو صدا و یا سه صدا تبارز نکند و نباید ایجاد گردد. مثلاً طرح حرف ث به دو صدا و یا حرف ه به دو صدا و حروف ی و ی و ی که در لسان پشتو این حروف مورد استعمال اند و 80 تا 90 فیصد تحصیل یافته های پشتو زبان در نوشتار های خود آن را مراعات نمیکنند و یا نمی تواند مراعات کنند. میتوانید سایت های انتر نتی را ببینید. پس بهتر است از همچو کار صرف نظر نمائیم. طوری که از نوشته های (گفته میتوانم همه ی) دوستان بر می آید در زمینه الفبای شغنائی یک سلسله چالش ها وجود دارد که باید به اساس مذاکره و ابراز نظر وسیع حل شود.

دوستان محترم طور خلاصه در ارتباط نوشته های منتشره در سایت س ش تذکر میدهم که: 1 - نوشته های محترم علیشاه صبار از تدوین و ترتیب الفبای شغنائی و کار روی فرهنگ لسان شغنائی تا ابراز واقعیت اختلافات و عدم توافق در ارتباط الفباو سائر موضوعات باید تذکر بدهم که دوست عزیز ما صبار زحمات فراوان و قابل قدری را انجام داده اند و باعث افتخار تمام شغنائی ها خواهند بود.

2 - تدوین و ترتیب الفبا توسط دوست ما معاون سر محقق محترم خیر محمد حیدری یا در تفاهم با محترم داکتر پامیر زاد و مساعی شان در قسمت رشد و تکامل لسان شغنائی و فرهنگ و کلتور آن سرزمین از طریق اکادمی علوم افغانستان که مناسب ترین مرجع برای هویت سازی است. قابل ستایش و افتخار آفرین میباشد.

3 - تدوین الفبا توسط دوست ما داکتر خوش نظر پامیر زاد و یا بصورت مشترک با محترم معاون سر محقق حیدری و سایر دوستان ، ترتیب کتب درسی شغنائی برای شاگردان یکی از خدمات بس ارزنده ایست که مردم شغنان بدان افتخار خواهند کرد.

4 - تعیین و ترتیب الفبای شغنائی توسط دوست دانشمند و شاعر توانای شغنان محترم مذهب شاه ظهوری یکی از جمله ی خدماتی است که مردم شغنان به آن با افتخار و دیده ی قدر خواهند دید.

با در نظر داشت نکات فوق تا جائیکه مشاهده میشود الفبای تدوین شده و یا ایجاد شده شکل توحیدی را نداشته. هر یک از ارائه کنندگان این الفبا بر موضع جق به جانب بودن و درست بودن کار خود اصرار می ورزند در حالیکه سایر نوشته های دوستان و قلم بدستان از کمبود در هر چهار طرح سخن به میان آورده اند. به طور مثال طور خلاصه ذیلاً تذکر داده میشود.

محترم نو جو که یکی از جمله شخصیت های با دانش و چیز فهم شغنان است از مقایسه حرف ها و یا صدا های خاص شغنائی ارائه شده توسط محترم صبار و محترم ظهوری سخن به میان آورده و در هر دو طرح از کمبود قسمی سخن به میان آورده است.

محترم قوت نیرو که یکتن از تحصیل کردگان خوب شغنان است و صاحب نظر در مسایل حقوقی اند واضح است که این دانش با فهم لسان توهم میباشد. در ارتباط الفبای مطروحه مختلف با تحلیل کاملاً مختصر و درست حوادث شغنان و مقایسه نقاط مثبت و بر جستگی یک بخش بر دیگر در طرح های مختلف ابراز نظر نموده اند. چنانچه تذکر داده اند:

«مطالعه سه طرح موجود (خدا کند داکتر خوش نظر "پامیرزاد" و خیرمحمد "حیدری" ناراحت نشده باشند که ما الفبای تدوین نموده آنها را (طرح) خواندیم در حالیکه ایشان آنرا چیز تأیید و تکمیل شده میپندارند» و یا « الفبای یک زبان بر اساس تلفظ و محاوره عامه مردم ترتیب و عیار میگردد، آیا ممکن است که تمرین و تدریس الفبا به شاگردان محاوره مردم را تغیر داد؟» تحلیل و بررسی محترم نیرو متکی بر اساسات علمی و منطق استوار بوده و در خور توجه است.

محترم داکتر صاحب نصرالدین پیکار که یکتن از جمله خوبترین های، تحصیل یافته گان شغنان است. نیز با تحلیل همه جانبه از نظریات نویسندگان مختلف بر تری قسمت هایی از هر کدام را بر بسته ساخته که نشان دهنده ی آن است که طرح ها تکمیل نیستند. و نگاشته اند: " و هنوز هم فرصت داریم. در صورتی که همین اکنون امکانات درست سازی دشواری ها، نارسایی ها و کج فهمی ها میسر باشد چرا آن را انجام ندهیم و بگذاریم که فعلاً این اشتباهات به پیش بروند و در آینده ها با مساعد شدن زمان آنها را به تصحیح خواهیم نشست، شاید درست نباشد زیرا ما فرزندان آن مرز و بوم را با غلط خانی ها، با پذیرش اشتباهات و نادرست کاری یا تشویق می کنیم و یا هم مجبور شان می سازیم تا باشد در آینده ها مورد مکافات قرار بگیریم، شاید مجازات اخلاقی و اکادمیک شویم."

محترم صبار که یکی از ارائه کنندگان طرح الفبا است چنین تذکر داده است: " پس سوال اینجاست که چگونه الفبائی را باید انتخاب نمود و استخراج کرد، و در این میان توافق چگونه بوجود خواهد آمد؟ ما در اینجا، در افغانستان، در میان خود بر سر سه چهار حرف جور نمی آئیم."

محترم نوروز علی ثابتی یکتن از جوانان با دانش شغنان نیز اخیراً با تحلیل الفبا شغنانی از دید زبان شناسی به بررسی و تحلیل گرفته و توحیدی را از الفبای شغنانی ارائه داشته است. و نواقص و یا کمبود الفبا های مطروحه را انعکاس داده است. باید تذکر داد که زحمات زیادی را متقبل شده اند که مایه افتخار محیط شغنان استند.

توحید و تدوین الفبای مکمل تر و طرف قبول همه ی دانشمندان و قلم بدستانی که در شرایط کنونی نظریات شان منعکس کننده ی زوایای مختلف لسان و ادبیات شغنانی است، صورت

پذیرد. این تدوین باید تبارزدهنده و جوابگوی انکشاف. تحقیقات پژوهشی در مقطع زمانی کنونی باشد.

گرچه قبلاً هم توسط محترم نیرو، محترم داکتر پیکار و سایر دوستان در زمینه مطالبی ارائه شده است و سیلتاً یکبار دیگر پیشنهاد مینمایم که:

1- یکبار دیگر تمام طرح ها، پیشنهادات، نظریات و نگارش های دوستان به بررسی گرفته شوند.

2- از دوستان محترم خوش نظر پامیر زاد، محترم معاون سر محقق خیر محمد حیدری، محترم علیشاه صبار، محترم مذهب شاه ظهوری، محترم نوروز علی ثابتی خواهشمندم تا طرح های خود را با در نظر داشت نظریات جدید یک بار دیگر مورد بررسی قرار داده و پیشنهاد خود را با تلفظ این الفبا ارائه بدارند.

3- سایر دوستان محترم که تا کنون در زمینه ابراز نظر نموده اند و یا تعدادی سکوت اختیار نموده اند باید در قسمت هر چه بارور تر شدن و نتیجه خوب تر گرفتن برای یک آغاز بهتر با الفبای بهتر نظریات خود را ارائه نمایند. البته تعداد شان زیاد است تحصیل یافته های خوب و با افتخار شغنان استند.

4- پیشنهاد من این است که محترم داکتر صاحب نصر الدین پیکار که یک شخص دانشمند و وارد در لسان و ادبیات است این مسئولیت را متقبل شده و بعد کسب نظریات بخش 2 و 3 فوق الذکر الفبای توحیدی را ترتیب و با تلفظ آواز های این الفبا دوباره جهت ابراز نظر ارائه بدارند. بعد از کسب نظریات دور دوم الفبا توحید، تکمیل و جهت تطبیق به مرجع رسمی مربوط سپرده شود ممکن این مرجع اکادمی علوم افغانستان باشد که فعلاً معاون سر محقق محترم حیدری در آن جا مسئولیت مستقیم آن را به عهده دارند.

این کار با اجرات جاری در تناقص نبوده و کدام مشکلی را برای پیشبرد آن بار نمی آورد تا زمانی که نتیجه ی توحیدی بوجود نه آمده در هر مرجع هر شکلی که اجرات جریان دارد باید به همان شکل پیش برود.

یاد داشت: نظریات و پیشنهادات از طریق سیمای شغنان نشر و به بررسی گرفته شوند. به امید موفقیت های خوب.